

TÜRI VALLA
EELARVESTRAATEEGIA
2018 – 2022

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. MAJANDSLIK OLUKORD RIIGIS	4
2. SOTSIAALMAJANDSLIK OLUKORD TÜRI VALLAS.....	5
3. EELARVESTRAATEEGIA EELARVEOSAD	7
3.1. PÕHITEGEVUSE TULUD.....	7
3.2. PÕHITEGEVUSE KULUD.....	9
3.3. INVESTEERIMISTEGEVUS.....	9
3.4. FINANTSEERIMISTEGEVUS.....	11
3.5. LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS.....	11
4. INFO EELARVESTRAATEEGIA PERIOODIKS KAVANDATAVATE KOHALIKE MAKSUDE JA MAAMAKSU MUUDATUSTEST.....	11
5. ÜLEVAADE KOV ÜKSUSE JA ARVESTUSÜKSUSTEST	12
6. ARVESTUSÜKSUSE PÕHITEGEVUSE TULEM.....	14
7. ARVESTUSÜKSUSE VÕLAKOORMUS	15
8. KOHUSTUSTE PLANEERIMINE.....	15
9. TUNDLIKUSE ANALÜÜS.....	16

Sissejuhatus

Türi valla eelarvestrateegia on koostatud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 sätestatule. Eelarvestrateegia koostamine on kohalikele omavalitsustele (edaspidi KOV) kohustuslik alates 2012. aastast.

Eelarvestrateegia koostamise eesmärk on tagada valla eelarvestamise jätkusuutlikus keskpikas raamatistikus.

Eelarvestrateegia on eelseisvate aastate rahalisi võimalusi käsitlev finantsplaan, mis lähtub selle koostamise hetkel teada olevatest teguritest. Eelarvestrateegiat uuendatakse igal aastal täpsustades eelseisva aasta kavasid ning täiendades aastase prognoosi võrra. Seega kohandatakse valla keskpika ajavahemiku plaane vastavalt muutustele majanduskeskkonnas ning valla arengueesmärkides.

Eelarvestrateegia on aluseks valla eelarve eelnõu koostamisel.

Vastavalt KOFS § 20 lõikele 1 koostatakse eelarvestrateegia arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Eelarvestrateegias tuleb esitada kohaliku omavalitsuse üksuse majandusliku olukorra analüüs ja prognoos eelarvestrateegia perioodiks, samuti eelarvestrateegia vastuvõtmisele eelnenud aasta tegelikud, jooksva aasta eeldatavad ja eelarvestrateegia perioodiks prognoositavad põhitegevuse kulud, olulisemad tegevused investeeringute osas, investeeringute kogumaksumuse prognoos ja võimalikud finantseerimisallikad, eeldatav finantseerimistegevuse maht ja likviidsete varade muutus, informatsioon eelarvestrateegia perioodiks kavandatavatest kohalike maksude ja maamaksumäära muudatustest.

Valla eelarvestrateegia esitatakse Rahandusministeeriumile 30. oktoobriks (KOFS § 30 lõige 3).

Dokumendi koostamine algas veebruaris 2017 ning esialgne dokument valmis novembris 2017 kohe peale ühinemist. Dokument esitatakse maikuu volikogu komisjonidele ning volikogule ning peale seda avalikustatakse tutvumiseks ja ettepanekute tegemiseks valla veebilehel, esitatud täiendused ja ettepanekud arutatakse augustikuus ja selle alusel tehakse parandused ning esitatakse septembrikuu volikogule kinnitamiseks.

1. MAJANDSLIK OLUKORD RIIGIS

Rahandusministeeriumi kevadise majandusprognoosi järgi kasvab Eesti majandus tänavu ligikaudu 4 protsenti ja 2019. aastal 3,2 protsenti.¹

Aastatel 2020–2022 püsib Eesti majanduskasv 3 protsendi lähedal. Kasvu peaks neil aastail rohkem toetama töötlev tööstus ning ekspordile orienteeritud teenindusvaldkonnad. Vaatamata 2017. aasta harjumatult kiirele, 4,9 protsendini ulatunud kasvule ei ole Eesti majandus siiski üle kuumenenud, kuigi toimib ilmselt mõnevõrra üle oma potentsiaalse taseme.

Keskmine palk kasvab mulluse 1221 euroga võrreldes sel aastal 1307 euroni ja järgmisel aastal 1381 euroni. Keskmise palga reaalkasv, mis arvestab hinnatõusu mõju, on tänavu 4 protsenti ja järgmisel aastal 3,3 protsenti. Kiire majanduskasvu tingimustes on nii palgatulu kui ka ettevõtete kasumid kasvanud peaaegu kõigis valdkondades. Töötus on vähenenud ja samas on kasvanud tööjõupuudus.

Eesti tööealine elanikkond väheneb, kuid seda on seni korvanud inimeste üha suurem **tööturul osalemine**, sealhulgas töövõimereformi toel tööd leidnud inimesed. Töötajate osakaal tööealisest rahvastikust on rekordiliselt kõrgel tasemel. Tööturul osalemise tõus võimaldab hõivata kasvatada veel kuni 2019. aastani, kuid edaspidi Eesti tööturu sisemised ressursid ammenduvad. Kui tänavu on prognoosi kohaselt tööga hõivatud 664 000 inimest, siis see kasvab järgmisel aastal 667 100-ni ja püsib samal tasemel 2020. aastal, kuid edaspidi hakkab hõivatute arv tasapisi langema.

Statistilist **tööpuuduse** määra kergitab järgmistel aastatel töövõimereform, mille eesmärk on aidata tööd leida suurel hulgal seni tööturult väljas olnud inimestel. Tööpuuduse määraks on tänavu oodata 5,8 protsenti ja 2019. aastal 6,2 protsenti. Kui sellest välja arvestada töövõimereformiga seoses tööturule tulnud inimesed, oleks tööpuuduse määr tänavu 5 protsenti ja 2019. aastal 4,8 protsenti.

Hinnatõus kiirenes möödunud aastal pärast kolme aastat paigalseisu. Edaspidi hindade tõus mõnevõrra pidurdub, jäädes lähiaastatel 2–3 protsendi piiresse. Tänavu on oodata tarbijahinnaindeksi tõusuks 2,9 protsenti ja 2019. aastal see aeglustub 2,3 protsendile ja jõuab 2022. aastaks 2 protsendile.

Majanduskasvu toel on oodata valitsuse maksutulu suurenemist. **Maksukoormus** püsib stabiilsel tasemel, 34 protsendi lähedal sisemajanduse koguproduktist (SKP). See on madalam kui Euroopa Liidu keskmine tase. 2018. aasta maksukoormuseks kujuneb 34,4 protsenti, mis on 0,8 protsendipunkti võrra kõrgem kui aasta varem. Võrreldes 2017. aastaga kasvavad kõige kiiremini kapitalimaksud seoses regulaarselt jaotatava kasumi madalama maksumääraga oodatavalt kaasnevate suuremate dividendimaksetega. Aastatel 2019–2022 kasvavad maksutulud aeglasemalt kui nominaalne SKP ja maksukoormus langeb 2022. aastaks 34,0 protsendile SKPst.

¹ Ülevaate koostamisel on kasutatud allikana Rahandusministeeriumi 2018. aasta kevadise majandusprognoosi kokkuvõtet.

2. SOTSIAALMAJANDSLIK OLUKORD TÛRI VALLAS

Alates 22. oktoobrist 2017 on Türi vald Järvamaa üks kolmest omavalitsusest. Kahe ühinemise (2005. a ja 2017. a) järgselt mahuvad Türi valla sisse Türi linn, Oisu, Kabala, Türi, Kärü ja Väätsa piirkonnad koos oma toredate traditsioonide, tegusate inimeste ning aktiivsete kogukondadega.

Türi vald on oma asukohalt suurepärasel asukohas keset Eestit, suurematesse keskustesse jõuab siit tunni-paariga. Väga hea rongiühendus Tallinna ja Viljandiga annab võimaluse siduda oma õpingud ja tööelu mõnusa ja turvalise kodukohaga Türi vallas. Ettevõtjate jaoks on siinne kiire ja tõhus asjaajamine ning sujuv koostöö omavalitsusega toeks tegevuse alustamisel ja laiendamisel.

Türi vald soovib pakkuda oma kogukonna liikmetele ja külalistele parimat keskkonda elamiseks, õppimiseks, töötamiseks ning vaba aja veetmiseks.

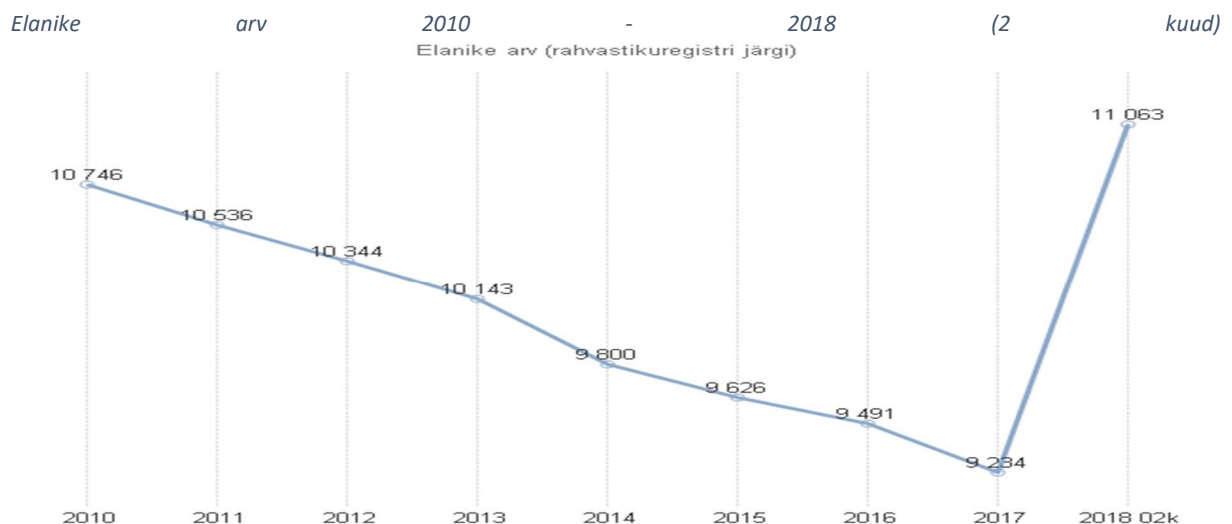
Valla pindala on 1008 km². Elanike 01. jaanuari 2018 seisuga oli 11 063 inimest. Külasiid on 53, alevikke 4, linnasid 1.

Türi vallas oli seisuga 01.01.2018:

- Tööealisi elanikke (19-64 aastat) 6514;
- 65- ja vanemaid elanikke 2613;
- 18 aastaseid ja nooremaid elanikke 1936.

Türi valla demograafilist olukorda iseloomustab, nii nagu Eestit tervikuna, vähenev rahvaarv ja vananev rahvastik.

Andmebaasidest saame hetkel kätte andmeid 2018. aasta 28.veebruar seisuga.

Ülevaade raamatupidamise andmetest kohalike omavalitsuste üksuste kohta (tekkepõhises arvestuses) on leitav riigipilve teenuse kaudu <http://riigiraha.fin.ee>

Registreeritud töötute arv Eesti Töötukassa andmetel oli 31. märts 2018 seisuga 345 inimest, neist 189 meest ja 156 naist. Võrreldes 2017. aasta 31. detsembriga on töötute arv suurenenud 4 inimese võrra (Käru vald 18, endine Türi vald 294 ja Vätsa vald 29).

Tabel 1 Türi valla 2016-2018 eelarve KOFs-i kohases eelarvestruktuuris:

Türi Vallavalitsus	2016 täitmine	2017 eeldatav täitmine	muutus %	2018 eelarve	muutus %
Põhitegevuse tulud kokku	12 872 322	14 042 720	9,1	14 889 083	6,0
Maksutulud	7 246 566	7 625 556	5,2	7 800 000	2,3
sh tulumaks	6 757 227	7 114 646	5,3	7 300 000	2,6
sh maamaks	485 639	505 310	4,1	500 000	-1,1
sh muud maksutulud	3 700	5 600	51,4	0	-100,0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 386 924	1 420 965	2,5	1 295 110	-8,9
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 192 322	4 856 493	15,8	5 790 973	19,2
sh tasandusfond	791 209	754 016	-4,7	1 479 098	96,2
sh toetusfond	2 927 893	3 221 324	10,0	4 213 061	30,8
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	473 220	881 153	86,2	98 814	-88,8
Muud tegevustulud	46 510	139 706	200,4	3 000	-97,9
Põhitegevuse kulud kokku	11 800 947	12 777 496	8,3	14 580 058	14,1
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 176 702	1 372 700	16,7	1 196 559	-12,8
Muud tegevuskulud	10 624 244	11 404 796	7,3	13 383 499	17,3
sh personalikulud	6 761 301	7 318 469	8,2	8 172 484	11,7
sh majandamiskulud	3 861 549	4 085 284	5,8	4 960 815	21,4
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud		2 539		2 589	2,0
sh muud kulud	1 394	1 043	-25,2	250 200	23 886,7
Põhitegevuse tulem	1 071 376	1 265 223	18,1	309 025	-75,6
Investeeringustegevus kokku	-1 376 401	-1 834 419	33,3	-2 800 386	52,7
Põhivara müük (+)	113 759	138 057	21,4	100 000	-27,6
Põhivara soetus (-)	-1 886 054	-1 740 514	-7,7	-2 778 386	59,6
sh projektide omaosalus	-1 104 499	-1 740 514	57,6	-2 778 386	59,6
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	781 555	40 452	-94,8	0	-100,0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-7 443	-89 294	1 099,7	-35 000	-60,8
Osaluste ning muude aktsiate ja osade müük (+)	0	0			
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-340 032	-143 104	42,1	-28 000	-80,4
Finantstulud (+)	817	384	47,0	1 000	160,7
Finantskulud (-)	-39 003	-40 400	103,6	-60 000	48,5
Eelarve tulem	-305 026	-569 196	186,6	-2 491 361	337,7
Finantseerimistegevus	631 285	385 020	61,0	1 335 087	246,8
Kohustuste võtmine (+)	1 155 694	950 288	82,2	1 938 000	103,9
Kohustuste tasumine (-)	-524 409	-565 268	107,8	-602 913	6,7

„Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia aastateks 2018-2022“ kinnitamine lisa 2

Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	326 259	-184 176	-56,5	-1 156 274	527,8
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 380 238	1 196 062		39 788	
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	4 096 511	4 500 015		5 832 514	
sh kohustused, mis ei kajastu finantseerimistegevuses		18 484		15 896	
Netovõlakoormus (eurodes)	2 716 273	3 303 953		5 792 726	
Netovõlakoormus (%)	21,1%	23,5%		38,9%	
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	7 723 393	8 425 632		8 933 450	
Netovõlakoormuse ülemäär (%)	60,0%	60,0%		60,0%	
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 007 120	5 121 679		3 140 724	
Põhitegevuse tulude muutus	-	9%		6%	
Põhitegevuse kulude muutus	-	8%		14%	
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,09	1,10		1,02	

Nagu tabelist näha, siis 2 viimasel aastal on tulude kasv väiksem kui kulude kasv. Samuti on omafinantseerimise võimaks 10%-lt langenud 2%-le.

Peamised suunad lähiaastatel:

1. Valla asutuste struktuuri optimeerimine jätkub – üle vaadatakse haridusasutuste võrk, samuti kõik teised asutused;
2. Õpilaste arvud koolides vähenevad – seoses sellega vaadatakse üle koolide võrgustik ning koolihoonete paiknemine, samuti III kooliastme asukohad ning koolihoonete rekonstrueerimine;
3. Igale lapsele lasteaia koht;
4. Koolieelsetes lasteasutustes jätkub üleminek süsteemile 1 õpetaja+ 2 õpetaja abi. Vald peab suutma maksta lasteaia õpetajatele konkurentsivõimelist palka;
5. Valla amortiseerunud hoonete lammutamine, nendes elavad elanikud tuleb paigutada elamisväärtesse tingimustesse;
6. Võimalusel kaasava eelarve summade suurendamine;
7. Suured investeeringud linnavõimla ja tervisekeskuse ehitamiseks, koolihoone ehitamine Türi põhikooli tarbeks ning gümnaasiumi toomine kesklinna, teede ja tänavate rekonstrueerimine, Väätsa rahvamaja kaasajastamine kogukonnakeskuseks.

3. EELARVESTRAATEEGIA EELARVEOSAD

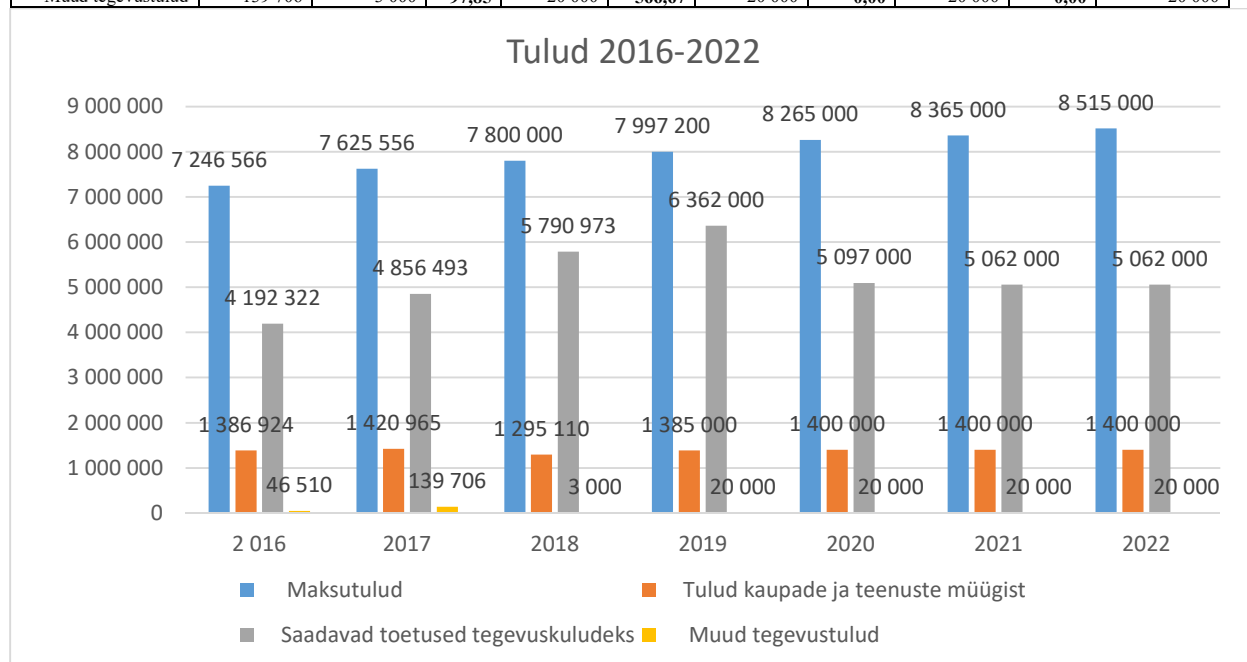
3.1. PÕHITEGEVUSE TULUD

Tabel 2 Põhitegevuse tulud

Türi Vallavalitsus	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	muutus %	2019 eelarve	muutus %	2020 eelarve	muutus %	2021 eelarve	muutus %	2022 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	14 042 720	14 889 083	6,03	15 764 200	5,88	14 782 000	-6,23	14 847 000	0,44	14 997 000
Maksutulud	7 625 556	7 800 000	2,29	7 997 200	2,53	8 265 000	3,35	8 365 000	1,21	8 515 000
sh tulumaks	7 114 646	7 300 000	2,61	7 482 200	2,50	7 750 000	3,58	7 850 000	1,29	8 000 000

„Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia
aastateks 2018-2022“ kinnitamine lisa 2

sh maamaks	505 310	500 000	-1,05	515 000	3,00	515 000	0,00	515 000	0,00	515 000
sh muud maksutulud	5 600	0	100,00	0		0		0		0
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 420 965	1 295 110	-8,86	1 385 000	6,94	1 400 000	1,08	1 400 000	0,00	1 400 000
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 856 493	5 790 973	19,24	6 362 000	9,86	5 097 000	-19,88	5 062 000	-0,69	5 062 000
sh tasandusfond	754 016	1 479 098	96,16	1 600 000	8,17	735 000	-54,06	700 000	-4,76	700 000
sh toetusfond	3 221 324	4 213 061	30,79	4 262 000	1,16	4 262 000	0,00	4 262 000	0,00	4 262 000
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	881 153	98 814	-88,79	500 000	406,00	100 000	-80,00	100 000	0,00	100 000
Muud tegevustulud	139 706	3 000	-97,85	20 000	566,67	20 000	0,00	20 000	0,00	20 000

Enamikes kohalikes omavalitsustes on peamiseks tulullikaks füüsilise isiku tulumaks (FIT). Tavaliselt moodustab see kuni 60 % või rohkem tuludest. Aastad 2017-2019 on praegu erandid, sest seoses ühinemisega on Vabariigi valitsuse poolt nn ühinemisrahad, mis Türi vallas oli 2017 aastal 300 tuh eurot, 2018. aastal on 700 tuh eurot ning 2019. aastal 300 tuh eurot ning boonuseks 500 tuh eurot, mis anti nendele omavalitsustele, kus ühinemisjärgselt oli 11 tuh elanikku.

Samuti suureneb toetusfondivahendid jõudsalt, sest riigieelarvest palka saavate õpetajate palgad suurenevad igal aastal ca 100 eurot kuus õpetaja kohta.

Türi valla FIT laekumise prognoosides on lähtutud järgmisest:

- 1) Elanike arv ja maksumaksjate arv jääb enamvähem samale tasemele või suureneb tasapisi;
- 2) Brutosissetulek jätkab tõusu sama aeglaselt kui praegu. Analüüs on näidanud, et Järvamaa keskmine brutosissetulek jääb alla Eesti keskmisele;
- 3) Residendist füüsilise isik maksustavast tulust laekub elukohajärgsele kohalikule omavalitsusele 11,63 residendist füüsilise isiku maksustavast tulust.

3.2. PÕHITEGEVUSE KULUD

Põhitegevuse kulude koostamisel on võetud aluseks hetke olukord ning volikogu poolt vastuvõetud otsused.

Peamised tegurid, mis annavad võimaluse põhitegevuse kulusid vähendada:

- ✓ Valla hallatavate asutuste reorganiseerimise võimalused;
- ✓ Alaeelarvetes sisemiste ressursside otsimine;
- ✓ Kulude struktuuri optimeerimine;
- ✓ Hoonete, rajatiste maksimaalne kasutamine;
- ✓ Valla poolt osutatavate teenuste, toetuste, dotatsioonide vähendamine;
- ✓ Valla poolt võetud kohustuste, mis ei ole seadusega pandud, vähendamine;
- ✓ Valla varadega seotud kulude alandamine varade vähendamise teel;
- ✓ Ühishangete tegemine, mis annaks efekti kaupade tellimisel tsentraliseeritult.

Põhitegevuse kulud sisaldavad toetusi, personalikuluseid, majandamiskulusid ja muid kulusid.

Tabel 3 Põhitegevuse kulude jaotus majandusliku sisu järgi

Türi Vallavalitsus	2016 täitmine	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	11 800 947	12 777 496	14 580 058	14 320 000	14 250 000	14 140 000	14 190 000
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 176 702	1 372 700	1 196 559	1 200 000	1 650 000	1 550 000	1 600 000
Muud tegevuskulud	10 624 244	11 404 796	13 383 499	13 120 000	12 600 000	12 590 000	12 590 000
sh personalikulud	6 761 301	7 318 469	8 172 484	8 200 000	8 200 000	8 200 000	8 200 000
sh majandamiskulud	3 861 549	4 085 284	4 960 815	4 730 000	4 210 000	4 200 000	4 200 000
sh muud kulud	1 394	1 043	250 200	190 000	190 000	190 000	190 000

3.3. INVESTEERIMISTEGEVUS

Tabel 4 Investeeringustegevus

Türi Vallavalitsus	2016 täitmine	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Investeeringustegevus kokku	-1 376 401	-1 834 419	-2 800 386	-4 947 000	63 000	-147 000	-1 667 000
Põhivara müük (+)	113 759	138 057	100 000	0	1 100 000	10 000	10 000
Põhivara soetus (-)	-1 886 054	-1 740 514	-2 778 386	-6 424 600	-6 100 000	-30 000	-1 550 000
sh projektide omaosalus	-1 104 499	-1 740 514	-2 778 386	-4 810 000	-900 000	-30 000	-1 550 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	781 555	40 452	0	1 614 600	5 200 000	0	
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-7 443	-89 294	-35 000	-35 000	-35 000	-25 000	-25 000

„Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia
aastateks 2018-2022“ kinnitamine lisa 2

Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-340 032	-143 104	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000	-28 000
Finantstulud (+)	817	384	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Finantskulud (-)	-39 003	-40 400	-60 000	-75 000	-75 000	-75 000	-75 000

Investeeringuobjektid* (alati "+" märgiga)	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
04 Majandus	0	674 000	621 600	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	271 600	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	674 000	350 000	0	0	150 000
05 Keskkonnakaitse	0	116 000	30 000	0	0	
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	116 000	30 000	0	0	0
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	0	218 000	668 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	418 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	218 000	250 000	0	0	0
07 Tervishoid	0	630 000	1 870 000	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	925 000	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	630 000	945 000	0	0	0
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	0	345 676	2 270 000	0	30 000	1 400 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	345 676	2 270 000	0	30 000	1 400 000
09 Haridus	0	734 710	965 000	6 100 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	0	5 200 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	734 710	965 000	900 000	0	0
10 Sotsiaalne kaitse		60 000	0	0	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		0	0	0	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	0	60 000	0	0	0	0
KÕIK KOKKU	0	2 778 386	6 424 600	6 100 000	30 000	1 550 000
<i>sh toetuse arvelt</i>	0	0	1 614 600	5 200 000	0	0
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	1 740 514	2 778 386	4 810 000	900 000	30 000	1 550 000

3.4. FINANTSEERIMISTEGEVUS

Tabel 5 Kohustuste võtmine ja tasumine

Türi Vallavalitsus	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Finantseerimistegevus	385 020	1 335 087	3 550 000	-300 000	-690 000	710 000
Kohustuste võtmine (+)	950 288	1 938 000	4 200 000	370 000	0	1 400 000
Kohustuste tasumine (-)	-565 268	-602 913	-650 000	-670 000	-690 000	-690 000

Vallale kohustuste võtmine on siiani olnud väga konservatiivne. Laenumaht on olnud madal ning % on jäänud pigem alla 25.

Arvestades nüüd suuri ehitusprojekte - linnavõimla, tervisekeskuse, põhikoolihoone, gümnaasiumihoone kaasajastamine, Wiedemanni munitsipaalhoone rekonstrueerimine – on vaja lähiaastatel võtta laenu suurel määral, sest omafinantseerimise võimekust vallal eriti ei ole.

Eelarvestrateegias on kavandatud maksimaalne programm, mida vald saaks praeguse seadlusandluse juures endale lubada. Juhul, kui kõik rakendub, siis 2019-st aastast alates on valla laenukoormus ligilähedane lubatule ehk 60%-le.

3.5. LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS

Tabel 6 Likviidsed varad

Türi Vallavalitsus	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-184 176	-1 156 274	47 200	295 000	-130 000	-150 000

Likviidsetes varades on vallal arvestatud, et enamik aasta jooksul kavandatust kasutatakse ära. Aasta lõpuks jäävad sihtotstarbelised eraldised, mis viiakse üle järgmisesse aastasse. 2018. aasta on hetkel erand, kui on laekunud vahendeid investeeringute tarbeks korjatud.

4. INFO EELARVESTRAATEEGIA PERIOODIKS KAVANDATAVATE KOHALIKE MAKSUDE JA MAAMAKSU MUUDATUSTEST

Maks on seadusega või seaduse alusel valla- või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustis, mis kuulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutusu maksumaksja jaoks.

Maksud jagunevad riiklikeks ja kohalikeks maksudeks Riiklikud maksud on FIT ja maamaks.

Kohalikud maksud vastavalt kohalike maksude seadusele on:

- ✓ Reklaamimaks;
- ✓ Teede ja tänavate sulgemise maks;

- ✓ Mootorsõidukimaks;
- ✓ Loomapidamismaks;
- ✓ Lõbustusmaks
- ✓ Parkimistasu.

Türi vald kohalike makse kehtestanud ei ole. Eelarvestrateegia perioodil ei ole neid kavas kehtestada.

Maamaksu osas on Türi Vallavolikogu võtnud vastu 29. märtsil 2018 määruse nr 15. Selle määrusega muudetakse alates 01. jaanuarist 2019 maamaksumäärasid. Maamaksumäär võib olla kuni 2,5% maa maksustamishinnast aastas, välja arvatud põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksumäär, mis võib olla kuni 2% maa maksustamishinnast aastas. Määruse rakendumisega ei muutu maamaksumäär võrreldes senisega endise Türi ja Kärü valla territooriumil. Küll suureneb see aga endise Väätša valla territooriumil järgmiselt:

- ✓ Üldine maksumäär suureneb 0,5%
- ✓ Põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määr suureneb 0,8%.

Võib eeldada, et maamaksumäärade ühtlustumisega suureneb maamaksutulu Türi valla eelarves ligikaudu 15 000 eurot 2019. aastal.

5. ÜLEVAADE KOV ÜKSUSE JA ARVESTUSÜKSUSTEST

Konsolideeriv üksus on Türi vald, kuhu kuulub Türi vallavalitsus, kui ametiasutus ning hallatavad asutused. Konsolideeritud üksused 2017. aastal on Türi Arengu Sihtasutus, SA Kesk-Eesti õppe- ja kompetentsuskeskus, OÜ Kärü Varahaldus ja Kärü Hooldusravi Keskus AS.

Arvestusüksuse eelarvestrateegia koostamisel on arvestatud nende üksuste finantsnäitajatega.

Tabel 7 Türi Arengu SA

	2017 täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Türi Arengu SA						
Põhitegevuse tulud kokku (+)	71 662	70 000	70 000	75 000	75 000	75 000
sh saadud tulud kohalikult omavalitsuselt	43 490	47 120	48 000	48 000	48 000	48 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	67 629	70 000	70 000	75 000	75 000	75 000
sh tehingud kohaliku omavalitsuse üksusega	2 805	4 000	4 000	5 000	5 000	5 000
Põhitegevustulem	4 033	0	0	0	0	0
Investeeringustegevus kokku (+/-)						
Eelarve tulem	4 033	0	0	0	0	0
Finantseerimistegevus (-/+)						
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	4 033	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	10 950	10 950	10 950	10 950	10 950	10 950

„Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia
aastateks 2018-2022“ kinnitamine lisa 2

Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabel 8 SA Kesk-Eesti õppe- ja kompetentsuskeskus

	2017 täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
KÕKK						
Põhitegevuse tulud kokku (+)	29 627	30 200	30 200	30 200	30 200	30 200
Põhitegevuse kulud kokku (+)	26 021	30 000	30 000	31 000	31 000	30 000
Põhitegevustulem	3 606	200	200	-800	-800	200
Investeeringustegevus kokku (+/-)	0	0	0	0	0	0
Eelarve tulem	3 606	200	200	-800	-800	200
Finantseerimistegevus (-/+)	0	0	0	0	0	0
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	3 606	200	200	-800	-800	200
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	2 749	2 949	3 149	2 349	1 549	1 749
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabel 9 OÜ Kärü Varahaldus

	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	
Kärü Varahaldus						
Põhitegevuse tulud kokku (+)	115 642	10 000	3 000	3 000	3 000	3 000
sh saadud tulud kohalikult omavalitsuselt		10 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Põhitegevuse kulud kokku (+)	162 614	5 000	4 000	3 000	3 000	3 000
Põhitegevustulem	-46 972	5 000	-1 000	0	0	0
Investeeringustegevus kokku (+/-)	35 244	-8 000	0	0	0	0
Eelarve tulem	-11 728	-3 000	-1 000	0	0	0
Finantseerimistegevus (-/+)						
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-11 728	-3 000	-1 000	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	7 259	4 259	3 259	3 259	3 259	0
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	0

„Türi valla arengukava ja eelarvestrateegia
aastateks 2018-2022“ kinnitamine lisa 2

Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Tabel 10 Käru Hooldusravi Keskus AS

	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Hooldusravi Keskus						
Põhitegevuse tulud kokku (+)	304 220	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
sh saadud tulud kohalikul omavalitsuselt	32 060	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Põhitegevuse kulud kokku (+)	240 016	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500
Põhitegevustulem	64 204	0	0	0	0	0
Investeeringustegevus kokku (+/-)	-46 039					0
Eelarve tulem	18 165	0	0	0	0	0
Finantseerimistegevus (-/+)	-58 405					
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-40 240	1 347				
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	407	1 754	1 754	1 754	1 754	1 754
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	0	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

6. ARVESTUSÜKSUSE PÕHITEGEVUSE TULEM

Tabel 11 Põhitegevuse tulem

	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Arvestusüksus TÜRI vald						
Põhitegevuse tulud kokku	14 485 516	14 938 163	15 812 400	14 834 200	14 899 200	15 049 200
Põhitegevuse kulud kokku	13 195 421	14 622 591	14 369 000	14 303 000	14 193 000	14 242 000
Põhitegevustulem	1 290 094	315 572	1 443 400	531 200	706 200	807 200

Arvestusüksuse põhitegevuse tulem on arvestatud nii, et vald suudaks katta ära laenu tagasimaksud. Et seda saavutada peab suutma ellu viia kõik optimeerimised ja asutuste

reorganiseerimised. Samuti on vaja üle vaadata meie koosseisud, et oleks maksimaalselt töötajad hõivatud.

7. ARVESTUSÜKSUSE VÕLAKOORMUS

Tabel 12 Netovõlakoormuse näitajad

Arvestusüksus (nimi)	2017 eeldatav täitmine	2018 eelarve	2019 eelarve	2020 eelarve	2021 eelarve	2022 eelarve
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	4 500 015	5 832 514	9 381 563	9 080 470	8 383 790	9 086 618
Netovõlakoormus (eurodes)	3 282 588	5 772 814	9 275 463	8 680 170	8 114 290	8 966 918
Netovõlakoormus (%)	22,7%	38,6%	58,7%	58,5%	54,5%	59,6%
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	8 691 309	8 962 898	9 487 440	8 900 520	8 939 520	9 029 520
Netovõlakoormuse ülemäär (%)	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 408 721	3 190 084	211 977	220 350	825 230	62 602

8. KOHUSTUSTE PLANEERIMINE

Tabel 13 Laenude tagasimaksed

	2018	2019	2020	2021	2022	2023-2029	KOKKU
SEB 1	7 910	0	0	0	0	0	7 910
SEB 2	55 072	73 429	73 429	73 429	73 429	385 500	734 288
SEB 3	33 136	33 136	33 136	33 136	33 136	38 658	204 337
SEB 4	18 246	18 846	0	0	0	0	37 092
SEB 5	11 096	12 104	12 104	12 104	12 104	56 487	116 000
Danske 1	71 429	71 429	71 429	41 667	0	0	255 952
Danske 2	48 871	48 871	48 871	48 871	48 871	97 742	342 097
Danske 3	55 077	55 077	55 077	55 077	55 077	241 974	517 359
Danske 4	49 791	49 791	49 791	49 791	49 791	24 895	273 850
Danske 5	40 149	40 149	40 149	40 149	40 149	93 682	294 427
KIK	85 494	85 494	85 494	85 494	85 494	598 458	1 025 928
Swed 1	20 295	20 539	20 783	21 036	21 288	21 544	125 486
Swed 2	60 134	61 117	62 106	63 131	64 163	43 356	354 007
Swed 3	23 071	23 400	23 729	24 074	24 418	92 590	211 281
Laen 2018	0	50 000	50 000	50 000	50 000	1 738 000	1 938 000
KOKKU	579 772	643 383	626 097	597 959	557 920	3 432 886	6 438 016

Aprillikuus tuli teade, et Danske pank lahkub Baltimaade turult. Hetkel on väga vähe infot, kas laenusid teenindatakse edasi või peame tegema refinantseerimised. Juhul, kui peame seda tegema, siis muutuvad laenude intressid kindlasti suuremaks. Hetkel on meil Danske pangast lausa 5 erinevat laenu, mille intressimäärad jäävad 0,84 – 0,986% vahele.

Tabelisse on lisaks kehtivatele laenudel lisatud 2018. aastal võetav laen, milleks volikogu on andnud heaks kiidu. Laenu võetakse arengukavas ettenähtud investeeringuteks. Kõik suuremad investeeringud on vallale väga vajalikud. Laenude tagasimaksed muutuvad vallale väga koormavaks. Sellepärast on vaja leida kas kokkuhoiu võimalusi igapäevategevustes või leida võimalusi tulude suurendamiseks. Aastast 2020 on laenude tagasimaksed juba pea 700 tuh eurot.

9. TUNDLIKUSE ANALÜÜS

Valla finantsnäitajad on kooskõlas finantsdistsipliini tagamise meetmetega – KOFS vastavaid paragrahve silmas pidades.

Põhitegevuse tulem on paraku viimastel aastatel eelarvet vastu võttes olnud selline, et ei piisa laenuteenindamise tagamiseks. Eelarvestrateegias mõnel aastal jagub, mõnel ei jagu. Samuti ei jagu vallal omavahendeid, et investeeringuid teha – see peab toimuma enamjaolt laenu või toetuste arvel.

Aastate jooksul on vähenenud elanikkond, laste arv ja maksumaksjate arv (ei arvesta 2017. aastal ühinemist kahe omavalitsusega), kuid kulude struktuur (asutuste arv ning töötajaskond) on püsinud enam-vähem samasugused.

Ka peale ühinemist on meil 5 9-klassilist põhikooli, kus õpib ca 820 last. Esimesse klassi läheb vallas ligikaudu 80 last – see tähendab 4 esimest klassi. Tegelikult aga esimesi klassi avatakse 7.

Põhitegevuse tulude kasv aastas (arvestamata toetus- ja tasandusfondi) 2-3 % ei taga vallale vajalikke ressursse.

Valla netovõlakkoormus on eelarvestrateegia perioodil kõigil aastatel ligi 60%, mis on vallale väga koormav, kuid samas tuleb tunnistada, et hooned mida soovitakse rekonstrueerida või ehitada on samuti vallale väga vajalikud.